

בְּחֵמֶשׁ, לְהִיּוֹת הַכֹּל יָמִין. מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְדָאֵי.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁל סַנְפִירִינוֹן הָיָה, וְשִׁתֵּי אַבְנִים הָיוּ, וְהָאֲבָנִים הָיוּ סְתוּמוֹת. נָשַׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּחַ, וְהִתְפָּשְׁטוּ וְנִחְקְקוּ שְׁנֵי לוּחֹת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּעֵין סַנְפִירִינוֹן הָיָה, (שְׁהִיְתָה אֲבָן טוֹבָה) מִשְׁמַע שְׁפָתוֹב מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה.

אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, סַנְפִירִינוֹן זֶה, שֶׁהִיא אֲבָן טוֹבָה וְכַבֵּדָה מִשְׁאֵר הָאֲבָנִים, אֵינָם מַעֲשֵׂה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אָמַר לוֹ, בְּמָה בְּאֵרְנוּ מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה? הֵמָּה דִּוְקָא. אֲלֵא בֵּא וְרָאָה, כְּתוֹב וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים. הִלַּחַת כְּתוֹב, וְלֹא כְּתוֹב וְהָאֲבָנִים מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַכֹּל אֶחָד הוּא, אֲבָל שְׁנֵי הַלוּחֹת הִלְלוּ, עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה, וְנִתְעַלּוּ מִעֲרֵב שִׁבְתָּ, וְעָשָׂה אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמַעֲשֵׂיו הָיוּ.

כִּמְהָ הֵם נַעֲשׂוּ? שְׁנֵינוּ, מֵאוֹתוֹ הִטַּל הָעֲלִיּוֹן שְׁשׁוּפַע מִן הָעֵתִיק הַקְּדוֹשׁ. וְכִשְׁשׁוּפַע וְנִמְשָׁף לְשֵׁרָה הַתְּפוּחִים הַקְּדוֹשִׁים, נִטַּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁתֵּי טְפוֹת כְּפוּר מֵהֶם וְנִגְלְדוּ, וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּי אַבְנִים יְקָרוֹת. נָשַׁב בְּהֵן, וְהִתְפָּשְׁטוּ לְשְׁנֵי לוּחֹת. זֶהוּ שְׁפָתוֹב מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְּכַתֵּב מְכַתֵּב אֱלֹהִים הוּא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת ל"ב) כְּתוֹבִים בְּאֲצַבַּע אֱלֹהִים.

שְׁנֵינוּ, אֲצַבַּע אֱלֹהִים - אוֹתָהּ אֲצַבַּע עוֹלָה לַעֲשֶׂרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲצַבַּע אֱלֹהִים הִיא. וְכֹל אֲצַבַּע וְאֲצַבַּע עוֹלָה לַעֲשֶׂרָה, עַד שְׁנַעֲשִׂית יָד שְׁלֵמָה, שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת י"ד) וְיָרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה.

חֵמֶשׁ כְּלִילָן בְּחֵמֶשׁ, לְמַהְיֵי כֹלָא יְמִינָא. מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְדָאֵי.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁל סַנְפִירִינוֹן הָוּוּ, (ד"ד פ"ד ע"ב) וְתָרִין אַבְנִין הָוּוּ. וְאֲבָנִין הָוּוּ סְתִימָאֵן. נָשִׁיב קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּרוּחָא, וְאִתְפָּשְׁטוּ וְאִתְגְּלִיפוּ תָרִין לוּחִין. ר' יְהוּדָה אָמַר, כְּעֵין סַנְפִירִינוֹן הָוּוּ. (דְּהוּתָה אֲבָן טוֹבָה) מִשְׁמַע דְּכְתִיב מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה.

אָמַר לִיָּה, אִי הֵכִי, סַנְפִירִינוֹן דָּא דְּהוּא אַבְנָא טְבָא יְקִירָא מִשְׁאֵר אַבְנִין, לָאו עוֹבְדָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֵינּוֹן. אָמַר לִיָּה, בְּמֵאֵי אוּקִימָנָא מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה. הֵמָּה דִּיִּיקָא. אֲלֵא תָא חֲזִי, כְּתִיב וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים. הִלַּחַת כְּתִיב, וְלֹא כְּתִיב וְהָאֲבָנִים מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה.

אָמַר ר' שְׁמַעוֹן, כֹּלָא חַד הוּא, אֲבָל אֵלִין תָּרִין לוּחִין עַד לָא אִתְבְּרִי עֲלֵמָא הָוּוּ, וְאִסְתְּלְקוּ מִעֲרֵב שִׁבְתָּ, וְעַבְד לוֹן קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְעוֹבְדוּי הָוּוּ.

כִּמְהָ אִתְעַבְדוּ. תָּאנָא, מֵהֵוּא טְלָא עֲלָאָה, דְּנִגִּיד מַעֲתִיקָא קַדִּישָׁא. וְכַד נִגִּיד וְאִתְמַשְׁן לְחַקֵּל דְּתְפוּחִין קַדִּישִׁין, נִטַּל קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָרִין כְּפוּרִי מְנִיָּהוּ, וְאִתְגְּלִידוּ, וְאִתְעַבְדוּ תָרִין אַבְנִין יְקִירִין. נָשַׁב בְּהוּ, וְאִתְפָּשְׁטוּ לְתָרִין לוּחִין, הִדָּא הוּא דְכְתִיב מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְּכַתֵּב מְכַתֵּב אֱלֹהִים הוּא. כְּמָה דְכְתִיב, (דְּבָרִים ט) כְּתוֹבִים בְּאֲצַבַּע אֱלֹהִים.

תָּאנָא, אֲצַבַּע אֱלֹהִים. הֵוּא אֲצַבַּע סְלִיק לַעֲשֶׂרָה. כְּמָה דְאִתְמַר, אֲצַבַּע אֱלֹהִים הִיא. וְכֹל אֲצַבַּע וְאֲצַבַּע סְלִיק לַעֲשֶׂרָה, עַד דְאִתְעַבְד יָדָא שְׁלִימָתָא, דְכְתִיב, (שְׁמוֹת י"ד) וְיָרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה.

אמר ר' יהודה, חרות על הלחת, נקיבן הוּו
אבנין, ואתחזיאו לתרין סטרין, חרות
גלוּפא דגליפין. אמר ר' אבא, מהאי סטרא
אתחזי סטרא אחרא, ואתקרי מהכא, מה
דכתיב בסטרא אחרא.

רבי אלעזר אמר, בגס הוּו כתיבין, דכל בני
נשא, הוּו אמרין וסהדין, דהא מכתב
אלהים הוא ודאי, דהא כל בני עלמא לא
יכלין למנדע לון כמה דהוּו.

דרעתיהו דאינון דאמרין, נקיבין הוּו, מי
כתיב חרות בלחת, על הלחת
כתיב. אלא הכי תאנא, חמשא קלין אינון
לימינא, וחמשא לשמאלא. ואינון דשמאלא
כלילן בימינא. ומן ימינא, אתחזון אינון
דשמאלא, והכא כלא איהו ימינא, ואתפלילן
אלין באלין, מאן דהוּו בסטרא דא, חמי
לסטרא אחרא, וקרי לון לאינון אתוון. דהא
תנינן, שמאלא אתחזר ימינא, דכתיב מימינו
אש דת למו, ובגין כן מכתב אלהים הוא
ודאי.

הא פיצד, מאן דהוּו מסטרא דא, הוּו קרי
בדא, אנכי יי' אלהיך. ומאלין אתוון הוּו
חמי, וקרי לא תרצח. הוּו קרי לא יהיה לך.
והוּו חמי וקרי, לא תנאף. והוּו קרי לא תשא
את שם יי' אלהיך לשווא. והוּו חמי וקרי לא
תגנב. וכלא מסטרא דא, וכך לכלהו, וכדין
מסטרא אחרא, וכלהו כלילן דא בדא כהאי
גוונא. הדא הוא דכתיב, (שמות לב) מכתב אלהים
הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

וירד משה אל העם ויאמר אלהים. רבי יוסי
אמר, מאי אמירא דא דכתיב ויאמר
אליהם, ולא כתיב מאי קאמר. אמר רבי
יצחק, תא חזי, ארחא דעלמא הוא, כד אתי

אמר רבי יהודה, חרות על הלחת
- נקיבים היו האבנים ונראו משני
צדדים, חרות חקיקה של
חקיקות. אמר רבי אבא, מצד זה
נראה הצד האחר, ונקרא מכאן
מה שכתוב בצד האחר.

רבי אלעזר אמר, בגס היו
כתובים, שכל בני האדם היו
אומרים ומעידים שהרי מכתב
אלהים הוא ודאי, שהרי כל בני
העולם לא יכלו לדעת אותם כמו
שהיו.

לדעתם של האומרים נקובים
היו, האם כתוב חרות בלחת? על
הלחת כתוב. אלא כן שנינו,
חמשה קולות הם לימין וחמשה
לשמאל, ואותם של השמאל
פלולים בימין. ומיהימין נראו
אותם שבשמאל, וכאן הכל הוא
ימין, ונכללו אלה באלה, מה
שהיה בצד זה נראה לצד האחר,
וקוראים את אותם האותיות.
שהרי שנינו, השמאל הפך להיות
ימין, שכתוב מימינו אש דת למו,
ומשום כן מכתב אלהים הוא
ודאי.

הביצד? מה שהיה בצד הנה הנה
קורא בזה, אנכי ה' אלהיך.
ומהאותיות הללו הנה רואה
וקורא לא תרצח. הנה קורא לא
יהיה לך, והנה רואה וקורא לא
תנאף. והנה קורא לא תשא את
שם ה' אלהיך לשווא. והנה רואה
וקורא לא תגנב. והכל מצד זה.
וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם
פלולים זה בזה כגון זה. זהו
שכתוב (שם לב) מכתב אלהים הוא.
מכתב אלהים הוא ודאי.

וירד משה אל העם ויאמר אלהים.
רבי יוסי אמר, מהי האמירה הזו
שכתוב ויאמר אלהים, ולא כתוב
מה אמר? אמר רבי יצחק, בא
וראה, דרך העולם הוא, כשפאה
שמחה לאדם או כשפא צער -